

W ŚWIAT
Z KLASĄ

Geografia

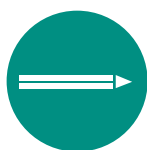
EDUKACJA GLOBALNA NA ZAJĘCIACH GEOGRAFII
W SZKOLE PODSTAWOWEJ

11

SCENARIUSZ

Różne oblicza kontynentu afrykańskiego

HANNA HABERA

KLASA VIII

45 MINUT

Zajęcia poruszają tematykę antydyskryminacyjną, przybliżając młodzieży kwestie wrażliwości kulturowej i językowej. Podczas zajęć uczniowie i uczennice dowiedzą się, na czym polega stereotypowe postrzeganie Afryki przez mieszkańców i mieszkanki innych rejonów świata, w tym naszego kraju. Zastanowią się, z czego ono wynika oraz sformułują własne opinie o tym kontynencie na podstawie materiałów fotograficznych i pozyskanych informacji, przedstawiających różne oblicza Afryki.

Pytanie kluczowe

Jak mówić o Afryce, aby poznać jej różnorodne oblicza?

Cele zajęć:

- poznasz różne oblicza kontynentu afrykańskiego
- wyjaśnisz, na czym polega stereotypowe postrzeganie Afryki
- wskażesz, co jest potrzebne, aby zmienić stereotypowe myślenie o Afryce

Związek z podstawą programową:

I.5, II.2, II.5, II.10, III.9
XV. 8

Zagadnienia:

różnorodność i stosunki międzykulturowe

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 10 Mniej nierówności
- 16 Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje
- 17 Partnerstwa na rzecz celów

Metody:

mapa myśli, praca z fotografiami, prezentacja, burza pomysłów, dyskusja kierowana

Formy pracy:

praca indywidualna, praca w parach, praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

5 dużych arkuszy papieru, 5 markerów, komputer, rzutnik, dostęp do Internetu, załączniki

Wprowadzenie

1

5 minut

Podziel uczniów i uczennice na pięć grup. Do podziału możesz wykorzystać na przykład puzzle z konturami pięciu kontynentów (Ameryki Północnej, Afryki, Europy, Azji, Ameryki Południowej). Utworzonym w ten sposób grupom rozdaj duże arkusze papieru i kolorowe markery. Zadaniem grup jest utworzenie mapy myśli z drugim co do wielkości kontynentem na Ziemi – Afryką.

2

1 minuta

Poproś grupy o wywieszenie plakatów i zapoznanie się z nimi (bez komentarzy na forum klasy). Wyjaśnij, że na lekcji będziecie poznawać różne oblicza kontynentu afrykańskiego i szukać odpowiedzi na pytanie kluczowe „Jak mówić o Afryce, aby poznać jej różnorodność oblicz”? Wytłumacz, że do utworzonej wystawy plakatowej wrócić w dalszej części zajęć.

Praca właściwa

3

5 minut

Każdej grupie rozdaj losowo karty pracy z załącznika nr 1. Zadaniem grup jest opisanie wybranej fotografii poprzez określenie: kontynentu, na którym wykonano zdjęcie, państwa, z którego pochodzi zdjęcie, miasta, które przedstawia fotografia oraz uzasadnienie swojego wyboru – minimum dwa zdania.

4

6 minut

Poproś grupy o prezentację wyników swojej pracy, czyli zdjęć wraz z ich opisami. Zwróć uwagę na język, jakiego używają uczniowie i uczennice. Czy pojawiają się w nim stereotypowe określenia, takie jak: „chatki”, „tubylcy”, „kultura afrykańska” czy „dialekt afrykański”. Wypisz pojawiające się sformułowania na tablicy.

Zajrzyj też do scenariusza B. Białek, Bliska czy „dzika”? Projekt: Afryka, w: Edukacja globalna na zajęciach języka polskiego w gimnazjum, CEO, 2015, <http://bit.ly/PolskiBliskaczyDzika>.

5

6 minut

Rozdaj poszczególnym grupom rzeczywisty opis fotografii wraz z pytaniami (załącznik nr 2). Poproś o zapoznanie się z opisem, przedyskutowanie w grupach odpowiedzi na pytania oraz krótką prezentację wyników dyskusji. Odwołaj się do zapisanych na tablicy wyrażen i zapytaj, dlaczego zostały użyte.

6

4 minuty

Zapytaj klasę, czym ich zdaniem jest stereotyp. Poproś o dyskusję w parach. Następnie wylosowana para wyjaśnia pojęcie, a pozostałe pary dodają swoje przemyślenia. Jeśli zachodzi taka potrzeba, uzupełnij wypowiedzi uczniów i uczennic.

Stereotyp (z języka greckiego stereós – stanowiący bryłę, stężały i typos – odbicie, obraz), funkcjonujący w świadomości społeczeństwa uproszczony, skrótowy i zabarwiony wartościująco obraz rzeczywistości, odnoszący się do grup społecznych, osób, sytuacji, instytucji, utrwalony wielokrotnym powtarzaniem.

Źródło: R. Smolski, E.H. Stadtmuller, Słownik Encyklopedyczny. Edukacja Obywatelska, Wydawnictwo Europa, 1999.

7

8 minut

Przedstaw młodzieży prezentację multimedialną na temat różnorodności kontynentu afrykańskiego (załącznik nr 3). Zainicjuj dyskusję dotyczącą sposobów przedstawiania Afryki w mediach, tego, czego jest wynikiem oraz wpływu mediów na nasze postrzeganie Afryki. Spytaj młodzież, czy zna przykłady reklam, filmów, informacji prasowych lub książek, w których znajdują się stereotypy dotyczące Afryki. Poszukaj inspiracji w wymienionych poniżej materiałach.

Postrzeganie Afryki przez Europejczyków i Europejki wynika między innymi z lat kolonizacji, która nazaczyła to podejście stosunkiem siły, ustanawiając kolonizowanego i kolonizatora. Przez lata skolonizowane terytoria były postrzegane jako niższe kulturowo, zacofane, a ludzie byli przedstawiani jako nierozgarnięci i infantylni przedstawiciele tubylczych społeczności, porozumiewający się narzeczami, mieszkający w chatkach z gliny i ubrani, w najlepszym wypadku, w trzcinowe spódniczki. Afryka Subsaharyjska traktowana była jako monolit o jednej „afrykańskiej kulturze”. Choć era kolonialna (w większości krajów Afryki) zakończyła się w początkach lat 60. XX wieku, trudne lata budowania afrykańskich państw po odzyskaniu niepodległości, często okupione wojnami, utwierdzały mieszkańców i mieszkańki Europy w stereotypowym myśleniu, a nawet podbudowywały świadomość wyższości nad rodzącymi się państwami. Chinua Achebe, nigeryjski pisarz, powiedział: „Ostatnie czterysta, pięćset lat kontaktów Europejczyków z Afryką dało światu literaturę prezentującą Afrykę w złym świetle, a jej mieszkańców

w niezwykle mizernych kategoriach. Powodem była potrzeba usankcjonowania handlu niewolnikami i niewolnictwa”. Przykładem takiego postrzegania Afryki jest w literaturze polskiej powieść *W pustyni i w puszczy* Henryka Sienkiewicza, która nadal kształtuje myślenie Polaków i Polek o tym kontynencie. Myślenie kolonialne nie zakładało poznania i zrozumienia, tylko – jak pisał Edward Said w *Orientalizmie* – nakładanie klisz, opisywanie i odkrywanie, ale z zewnątrz, tworząc reprezentację, która jest wyobrażonym i nierealnym obrazem, nie zaś obudowanym wiedzą i dowodami przedstawieniem. Patrzenie na Afrykę z perspektywy europejskiej zakładało więc przykładanie tych samych wzorców do różnych perspektyw. Jak powiedział Chinua Achebe, „Ludzie jeżdżą do Afryki po to, by zobaczyć to, co mają w głowach, a nie to, co mają przed oczami”. Tak więc Afryka z jednej strony, zupełnie pozbawiona rzeczywiście istniejących ludzi i przestrzeni, funkcjonowała w wyobraźni jako raj dla Europejczyków, z ciągnącymi się kilometrami sawann pełnych zwierzyny łownej, ciszy i spokoju, z drugiej, włączając istniejących aktorów jako dziki i prymitywny świat autochtonów, którzy odprawiali swoje niezrozumiałe rytuały lub zabijali się w plemiennych walkach. Tymczasem, aby zrozumieć złożoności współczesnych krajów, kultur i tradycji afrykańskich, potrzebne jest nam nie tylko podłoże historyczne, ale też przekroczenie zewnętrznej bariery i krytyczne podejście do naszego własnego postrzegania i mówienia o Afryce oraz spojrzenie od wewnątrz, czyli wysłuchanie głosów Afrykańczyków i Afrykanek. Współczesne medialne przekazy często nie spełniają tych wymogów. Zachowują perspektywę europocentryczną, często nie szanują prezentowanych osób i kierują się zamysłem wywołania sensacji lub współczucia. Bardzo często powielają niesprawdzone informacje. A przede wszystkim uogólniają, stosując takie określenia jak „kultura afrykańska” czy „muzyka afrykańska”, choć każdy z krajów ma swoje odrębne tradycje i zwyczaje, których nie da się zamknąć w jednym określeniu.

Polecana literatura:

B. Wainaina, Jak pisać o Afryce, „Granta” 2005, nr 92, <https://globalna.ceo.org.pl/artykuly/jak-pisac-o-afryce-binyavanga-wainaina>.

Jak mówić i pisać o Afryce?, Fundacja „Afryka Inaczej”, Warszawa 2011, <http://afryka.org/batory/poradnik.pdf>.

J. Jarosz, Jak mówić o większości świata? Krótki poradnik dla młodzieży, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/publikacje/kodeks-w-sprawie-obrazow-i-wiadomosci-z-krajow-globalnego-poludnia>.

K. Kubin, Afryka bez maski: o spotkaniach z Afryką w nauce, w edukacji i w praktyce. Wywiad z K. Marcinkowską, w: *Rozmowy o różnorodności...*, 5/2015, http://ffrs.org.pl/wp-content/uploads/FRS_Seria-RoR_5.2015_Africa-Remix1.pdf.

Pakiet edukacyjny *Oblicza Orientu*, Elipsa, Warszawa 2009.

O. Stanisławska, *River Road*, w: O. Stanisławska, *Rondo de Gaulle’a*, Znak, Kraków 2016, s. 293–313.

Zachęcamy do podjęcia tematu stereotypowego postrzegania Afryki wraz z nauczycielami i nauczycielkami innych przedmiotów. Można do tego celu wykorzystać następujące scenariusze:

Język polski:

Zestawienie perspektyw. Krytyczna lektura *W pustyni i w puszczy* Henryka Sienkiewicza, <http://bit.ly/PublikacjaPolski>

Jak mówić o Afryce? O wrażliwości kulturowej i językowej, <http://bit.ly/PolskiJakmowicoAfryce>.

Bliska czy „dzika”? Projekt: Afryka, <http://bit.ly/PolskiBliskaczyDzika>.

Plastyka:

Co o Afryce mówią nam maski i dzidy?, <http://bit.ly/PlastykaMaskiDzidy>.

WOS:

Afryka w reklamie, <http://bit.ly/PolskiAfrykareklama>.

Poproś uczniów i uczennice o odniesienie się do plakatów (mapy myśli dotyczącej Afryki), które tworzyli na początku lekcji. Zachęć młodzież do refleksji na temat postrzegania Afryki. Zapytaj, co by zmienili w swoich mapach myśli? Poproś o krótkie uzasadnienie zmian.

Podsumowanie

Wyświetl na tablicy cytaty nigeryjskiego pisarza Chinuy Achebe. Poproś uczniów i uczennice o opinie na temat cytatu.

Świat jest wielki. Niektórzy ludzie nie są w stanie zrozumieć tego prostego faktu. Chcą świata na własnych warunkach, jego ludzi, takich jak oni i ich przyjaciele, jego miejsc, takich jak wypielegnowane małe skrawki, na których żyją. Ale to jest głupie i ślepe życzenie. Różnorodność nie jest nieprawidłowością, ale rzeczywistością naszej planety, dotyczącą również świata ludzi, który nie będzie szukał naszej zgody, aby manifestować okazałość swoich niekończących się odmian. Obywatelstwo jest rozsądną cechą w naszym świecie; ograniczenie serca i umysłu nie jest.

Źródło: C. Achebe, Bates College Commencement Address, 27 May 1996.

Poprowadź burzę pomysłów i zbierz odpowiedzi na pytanie kluczowe „Jak mówić o Afryce, aby poznać jej różnorodne oblicza?”. Zapisz odpowiedzi na tablicy. Jeżeli będzie taka potrzeba, uzupełnij wypowiedzi uczniów i uczennic (na przykład prezentowanie zróżnicowanego obrazu danego kraju afrykańskiego, podkreślanie, że „nie ma jednej Afryki”, tylko wiele krajów, historii i kultur).

Praca domowa

1. Poleć młodzieży, aby przygotowała informację na temat gospodarki Etiopii lub Botswany – afrykańskich krajów, które notują bardzo wysoki wzrost gospodarczy. Forma pracy dowolna.
2. Zaproponuj uczniom i uczennicom, aby każda osoba wybrała jeden kraj afrykański i wyszukała postać z tego kraju, która jest znana z pozytywnych działań na gruncie kulturowym, sportowym czy politycznym. Poproś o przygotowanie portretu takiej osoby w kilku zdaniach.

Załączniki:

Załącznik nr 1 – Karta pracy: Zdjęcia do omówienia i identyfikacji

Załącznik nr 2 – Karta pracy: Opisy fotografii wraz z pytaniami

Załącznik nr 3 – Materiał pomocniczy: Prezentacja multimedialna na temat różnorodności kontynentu afrykańskiego (materiał dostępny na stronie: <http://bit.ly/PublikacjaGeografia>)

Załącznik nr 1 – Karta pracy: Zdjęcia do omówienia i identyfikacji

---

GRUPA 1

Fot. 1. Hanna Habera.

Kontynent _____

Państwo _____

Miasto _____

Uzasadnienie _____

GRUPA 2

Fot. 2. Hanna Habera.

Kontynent _____

Państwo _____

Miasto _____

Uzasadnienie _____

GRUPA 3

Fot. 3. Hama Habera.

Kontynent _____

Państwo _____

Miasto _____

Uzasadnienie _____

GRUPA 4

Fot. 4. Skitterphoto, www.pixabay.com, CC0 Creative Commons.

Kontynent _____

Państwo _____

Miasto _____

Uzasadnienie _____

GRUPA 5

Fot. 5. Adrian Gryczuk, Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Poland license.

Kontynent _____

Państwo _____

Miasto _____

Uzasadnienie _____

Załącznik nr 2 – Karta pracy: Opisy fotografii wraz z pytaniami

---

GRUPA 1

Centrum Nairobi, stolicy Kenii, która liczy 3,5 miliona mieszkańców i mieszkańek. Miasto położone na wysokości 1700 metrów n.p.m., u podnóża gór Aberdare i źródeł rzeki Athi. Jedno z największych miast Afryki Wschodniej, założone w 1899 roku przez Brytyjczyków. Jest jedną z czterech głównych siedzib ONZ na świecie.

Co było zaskakujące w rzeczywistym opisie zdjęcia?

Jak zmieniło się nasze postrzeganie miasta, kraju, kontynentu przedstawionego na fotografii?

GRUPA 2

Widok z tarasu umieszczonego na dachu Międzynarodowego Centrum Konferencyjnego Kenyatta, które znajduje się w centrum stolicy Kenii – Nairobi. Można stąd podziwiać przepiękną panoramę miasta, a w oddali masyw wulkaniczny Kenia (5199 metrów n.p.m.).

Co było zaskakujące w rzeczywistym opisie zdjęcia?

Jak zmieniło się nasze postrzeganie miasta, kraju, kontynentu przedstawionego na fotografii?

GRUPA 3

Nieformalne osiedle (dzielnica slumsów) Mathare w stolicy Kenii – Nairobi. Stolica liczy 3,5 miliona mieszkańców, a w najuboższych dzielnicach (Kibera i Mathare) żyje około 40% całej populacji miasta.

Co było zaskakujące w rzeczywistym opisie zdjęcia?

Jak zmieniło się nasze postrzeganie miasta, kraju, kontynentu przedstawionego na fotografii?

GRUPA 4

Centrum Warszawy – stolicy Polski, która liczy 1,8 miliona mieszkańców. Największe miasto w Polsce, położone nad rzeką Wisłą. Jest ważnym ośrodkiem kulturalnym, naukowym, politycznym i gospodarczym.

Co było zaskakujące w rzeczywistym opisie zdjęcia?

Jak zmieniło się nasze postrzeganie miasta, kraju, kontynentu przedstawionego na fotografii?

GRUPA 5

Dzielnica Warszawy – Stara Praga, której znaczna część zabudowy pochodzi z początku XX wieku. Ulica Żąbkowska jest przykładem budownictwa dawnej Pragi z XIX i XX wieku.

Co było zaskakujące w rzeczywistym opisie zdjęcia?

Jak zmieniło się moje postrzeganie miasta, kraju, kontynentu przedstawionego na fotografii?
